

D. Fritschii Manuale Juris Publ. *Joh. Jacobi Speideli* Speculum observationum, quod pro continuatione operis *Besoldiani* habetur. Item Actorum publicorum collectores, ut *Goldastus* in Politicis imperialibus, *Lundorpius* in Actis publicis &c. Plures nominare hic nihil attinet. Si quis hos evolverit, & cum viris in aula & legationibus versatis commercium habuerit, plurius lectione carere poterit, praesertim usum rerum accedente. confer *Sam. Rache-
lii* Otium Neomagiense, seu introductionem in Jus Publ. German. & jam laudati *J. G. Sulpicii* dissertat. de studio Jur. Publ. anno 1688. excusam.

SECTIO IV.

CAP. I.

De Studio Philologico.

§. I.

Quidam *Philologiae* studium ita laxè accipiunt, ut sub illo *Polymathiam*

D 5

(πολυ-

(πολυμάθεια) comprehendant. Nos ex trita loqvendi consvetudine, per Philologiam denotamus *partim* notitiam sermonis vel lingvarum eruditis usitarum; *partim* rerum variarum, quæ ad literas pertinent, scientiam. Itaque in duas partes *Philologia* dispesci potest; *una* circa artes sermonis formatrices, ut Grammaticam, Rhetoricam & Poëticam; *altera* circa historiam omnigenam rei literariæ occupatur.

§. 2.

Ars, quæ sermonem in quavis lingua formare docet, veteribus *Grammaticæ* dicitur. Quo nomine non vulgaris illa legendi scribendique ratio intelligenda est, quæ Grammatistice rectius dicitur; sed doctior illa loqvendi ars, quæ stylum perficit ac in sermone censendo occupatur; ut ille sit purus absque stribligine, nihilque habeat βάρβαρον, nihil σόλοικον. Ad quam multa autorum lectio & iudicium requiritur. Et, qui his pollet, Grammaticus, aut criticus vulgo audit.

§. 3.

§. 3.

Ad sermonis cujusque indolem noscendam, requiritur tum vocum singularum ἑρτολογηφια, etymologia & propria significatio. His enim ignoratis, rerum peritiam nemo consequetur accuratam, aut etiam mentem suam vocabulis idoneis alteri recte exponet. Quia non nisi per verba, utpote rerum symbola, sensa animi humani exprimi possunt. Atque hic opus est lexicis vel Commentariis Grammaticis. Quales apud Veteres inter Latinos composuerunt, *Varro de L. L. Verrius Flaccus de verborum significatione*, *Festus Pompejus*, qui Verrium in Epitomen redegit, multa simul refecans; *Gellius in Noct. Atticis*, *Priscianus*, *Cornelius Fronto* & similes. Confer *Voss. l. 1. de Arte Grammat. c. V. Scaligerum de causis Latine Linguae*. Ex Graecis praecipui sunt nominis, *Julius Pollux*, *Harpocration*, *Hesychius*, *Suidas*, *Autor Etymologici magni*, *Lexicon Varini Phavorini Camertis* &c.

§. 4.

§. 4.

Deinde his cognitis, structura vel *Syntaxis* noscenda est vocum connexarum, quæ in sermone adhiberi solent: ut illa sit pura & bonis ac probatis autoribus conveniens. Ad hanc vero puritatem dictionis judicandam, non satis est, regulas Grammaticæ didicisse; sed præterea etiam lectione & imitatione scriptorum classicorum opus est. Confer *Gerh. Joh. Vossii de imitatione cum oratoria, tum poëtica libellum.*

§. 5.

Ordo vero hic aliquis tenendus est: ita, ut alii scriptores commendentur pueris, alii adolescentibus, alii denique viris-juvenibus exercitatis: PVERIS post prima Grammaticæ elementa, colloquia familiaria, *Æsopi* aut *Phædri* fabulæ, & è Latinis *Terentius*, *Eutropius*, *Cornelius Nepos* vel *Justinus*: ADOLESCENTIBVS *Julius Cæsar*, *Suetonius*, *Cicero*, *Livius*, & ex Poëtis, *Ovidii* *Metamorphosis* & libri *Tristiû*, nec non *Virgilii* Poëmata proponantur.

tur. VIRIS Juvenibus exercitatis ad alios atqve alios deveniendum est scriptores, idqve eo ordine, ut ultimo legantur, qui plurimum à felici Augusti ævo recesserunt. vid. *Vossii Partition. Orator. l. IV. c. 1. §. 61.* & *Tanaqwilli Fabri Epistolam ad Claud. Sarravium senatorem Parisiensem.* quam infra §. 8. jungemus.

§. 6.

Sed cum Latinæ lingvæ conjungenda sit *Græca*; similem ordinem & in hujus studij observare oportet; ut à facilibus incipientes progrediamur ad difficiliora. Faciliores autem censentur libri N. T. inprimis *Evangelium secundum Lucam*, itemqve *Acta Apostolica*: deinde *Dialogi faciliores Luciani* nihil moribus noxium habentes: Postea carmina *Pythagoræ, Hesiodi, & Isocratis* orationes: Tandem *Herodotus, Xenophon, Thucydides & Demosthenes.* *Homerus* ultimo loco legi potest. Sed infra peculiari capite scriptores Græcos recensēbimus. Ceterum in utriusque

lingvæ studio non sufficit assidua bonorum scriptorum lectio, sed requiritur etiam imitatio, de qua *Sebastianus Foxius Morzilius Hispalensis*, *Vossius* de *imitatione* l. c. *Schefferus* de *stylo & Gymnasio styli*, seu de vario scribendi Exercitio, *Bœclernus* in *Dissertat. de comparanda Lat. lingvæ facultate*, &, quem primo loco nominare debebam, *Morhofius*, vir longe doctissimus, *Polyhist. litter. libr. II. c. IX. p. 423. seq. docent.*

§. 7.

Philologi, qui purum latinitatis sermonem commendant, tres scriptorum latinorum *ætates* constituunt: *Primam* vocant *auream*, in qua *M. Tullius Cicero* primas merito quidem suo fert; cui æquales fuerunt *C. Jul. Cæsar*, *Crisp. Salustius*, *Vellejus Paternulus*, *Cornelius Nepos*, *Livius*, *Vitruvius*. Ex *Poëtis* illi annumerantur, *Virgilius*, *Honotius*, *Catullus*, *Tibullus*, *Propertius* & *Ovidius*; Qui a *Syllano* tempore ad usque *Octaviani Augusti* obitum vixere. Unde & *ætas*

DE STUDIO PHILOLOGICO. 87

ætas hæc *Seculum Augusteum* appellari solet. *Secunda* dicitur *argentea*, & ab Augusti excessu, ad tempora Antonini Pii imperatoris extenditur. Huc referuntur *Cornelius Celsus*, medicus celebris, *Valerius Maximus*, *Pomponius Melæ*, *Geographus*, *Marcus Seneca*, & alter *Lucius Seneca*, *Columella* scriptor rei rusticanæ, *Plinius Major* hist. nat. scriptor, *Fabius Quintilianus* Rhetor, *Quintus Curtius*, *Julius Frontinus*, *Plinius Secundus*, *Corn. Tacitus*, *Svetonius Tranquillus*, *L. Annæus Florus*, *A. Gellius*, *Justinus historicus*. Inter Poëtas, *Phædrus*, Augusti libertus, fabularum scriptor elegantissimus, *Seneca Tragicus*, *A. Persius Flaccus*, *M. Annæus Lucanus*, *Silius Italicus*, *Valerius Flaccus*, *Papirius Statius*, *Juvenalis* & *Valerius Martialis*, Satyrici. *Tertia* ætas Latini sermonis appellatur *Ærea*, in qua primum nominari meretur *Apulejus Afer*, Philosophus Platonicus, *Julius Hyginus*, Mythologus, *Ulpianus* & *Papinianus* Jcti, *Solinus*

Solinus Polyhistor; ex Christianis, Tertullianus Afer, Minutius Felix, Cyprianus, Censorinus, Spartianus, Vulcatius Gallicanus, Julius Capitolinus, Aelius Lampridius, Flavius Vopiscus, Trebellius Pollio, (quos sex scriptores, uno fasciculo conjunctos ediderunt Casaubonus, Salmasius & Schrevelius:) Arnobius Afer, Lactantius, Julius Firmicus, Aurelius Victor. Huc referuntur Panegyristæ, Mamertinus, Nazarius, Eumenius & Latinus Pacatus: it. Eutropius, Sextus Rufus, Ammianus Marcellinus, Macrobius, Vegetius, Aurelius Symmachus, Julius Obsequens, & scriptores Christiani, qui seculo quarto claruerunt. De quibus C. Scoppius consultat. de Scholarum & Studiorum ratione consult. secund. Vossius in præfat. ad Lectorem libr. de vitiis Serm. Borrichius de variis L. L. atatibus, & clarissimus mihiqve amicissimus vir, Christophorus Cellarius, in Prolegomenis curarum posteriorum de Barbarismis & Idiotismis Serm. nis latini, legi merentur. §. 8.

§. 8.

Qvi puritati Latini sermonis student, eos ad imitandū sibi proponant, qvi sub prioribus duabus ætatibus maximè flourerunt. Nam elapsis illis temporibus, Latinitas pura varie contaminari, & tandem barbaris gentibus imperium Romanum invadentibus, propemodum expirare cœpit. Quare pro cujusque scopo, pauci ex Augusteo seculo ad imitandum eligi merentur; v. g. ad usum sermonis familiaris *Terentius*; ad orationem elaborandam *Cicero*; ad historię stylum, *Julius Cæsar* vel *Cornelius Nepos* aut *Livius*; ad artem disputandi, *Cicero de offic. & quæstion. Tusculan.* Ad poëticum stylum efformandum, *Virgilius* & *Ovidius*, vel *Claudianus*; ad stylum Epistolarem formandum *Ciceronis* aut *Plinii Secundi Epistola*, legantur. Qvi vero se scholæ præparant, illi & reliquos supra nominatos scriptores evolvere, (certo tamen ordine servato,) debent. Ast quibus alia studia excolere propo-

propositum est, pauciores sufficiunt, ut ad superiorum, quas vocant, Facultatum gradus contendere possint. Universam puerorum & adolescentum in utraque lingua & Philologia institutionem ostendit *Rolandus Maresius* in *Epist. Phil. P. II. Ep. 29. & 30.* quas, ante hos quatuor annos, recudi hic Lipsiæ curavimus.

§. 9.

Studium utriusque lingvæ bonam nobis primæ ætatis partem absumit; quod olim necesse non erat: præsertim in Græcia, ubi linguam patriam, qua artes omnes, ac Philosophia ipsa tradebatur, pene cum lacte hauriebant; eaque de causa citius ad fastigium eruditionis & humanæ sapientiæ enitebantur, quàm nos hodie, qui in discendæ Latinæ lingvæ studio multos annos insumere solemus. Sed breviori tempore ejus facultatem consequi daretur, si recta & brevior via discantibus ab idoneis monstraretur magistris. Talem præit lauda-

laudatus *Maresius* Epistola XXIX. jam citata. Qua in parte Magistratus etiam cura poscitur, cujus autoritate veterum magistrorum methodus docendi emendetur. Vid. *Morhofii Polybistor. litt. libr. II. c. 2.* Facit huc Epistola *Tanaqvilli Fabri* ad *Cl. Sarravianum* Senatorem Parisiensem anno 1651. exarata, quæ *Sarravianis* subjuncta legitur, & ita habet.

Quid causa sit, Sarravi clarissime, cur, cum infinita prope puerorum multitudo quotiæ literarum professoribus in disciplinam tradatur, tam paucos tamen reperias, qui vel mediocrem aliquam illorum cognitionem post incredibilem & temporis & pecuniæ jacturam assequantur? Scio esse perquam plurimos, qui præpropere parentum studia, nimiamque pervicaciam accusent, qui videlicet à Scholarum moderatoribus ea impetrant, quæ & ipsis damnosa sunt & liberis perniciofa. Ubi enim admissi in eum ordinem pueri fuerunt, quem sua sibi imbecillitate

cillicite atqve imperitia præcluserant,
 quid quæso, aliud par est expectari,
 quam certissimam studiorum calamita-
 tem? sed alii altius repetentes, totum
 hoc negotium $\pi\lambda\alpha\tau\omicron\nu\kappa\acute{\iota}\omega\tau\epsilon\rho\nu\ \text{Ἰσωρῆσιν}$.
 Delectum enim ingeniorum, rem & pri-
 vatim & publicè satutzrem, haberi vel-
 lent; quod patrum nostrorum memoria
 ab egregio scriptore tentatum vidimus,
 irrito conatu. Neque adeò mirum; iis
 enim opus esset principibus, qui ut digni-
 tate, ita & sapientia & rerum præclara-
 rum cognitione cæteris præstarent homi-
 nibus. Quamobrem hujusmodi delectum
 optes facilius, quam habeas. Alii verò
 superciliosi, sed timidiores paullo atqve
 inertiores, corruptos seculi mores que-
 runtur, veteris disciplina neglectum de-
 plorant. Alii porro corruisse literarum
 studia prædicant, quod illi, quibus impe-
 ria & Respubl. administrantur, has ar-
 tes fere plerumqve aspernantur. Verum
 si malum adeo multiplex & varium
 scrutari lubeat, ejusque causas omnes in-
 vesti-

vestigare paremus, tempus nos, uti existi-
 mo, quam res, maturius desereret. Quid
 enim quæso de indiligentia atque imperi-
 tia plerorumque omnium dicere debe-
 mus, quos erudiendæ puerorum atque
 adolescentum ætati præesse videmus?
 Quam paucos reperias, qui literas recte
 atque liberaliter tractent? Quid, quod
 eorum plerique nihil aliud sibi vi dentur
 querere, quam ut inconsultis possint gra-
 tificari parentibus? Quid quod viam il-
 lam planè ignorant, qua majores nostros
 ad æternæ famæ claritudinem pervenisse
 videmus? Quenam illa sit fortasse roges,
 vir clarissime; nulla certè alia, quam
 veterum scriptorum accurata lectio. Ea
 Budaos, & Scaligeros: Ea Turnebos,
 Passeratios & tot ingentia nomina edi-
 dit; Et absque ea sit, malim equidem,
 liberos meos opiliones esse, & merum rus,
 quam iis literis dare operam, quas hodie
 doceri videmus. Itaque adèd, si mihi
 sententiæ jus in re tam gravis
 momenti esset, sic censerem: Debere

nos

nos a fabellis seu Apologis auspicari, statim atque primulis lingvæ Latinæ Elementis informati pueri sint; cœperintque sentire, quid sit compositio; idque dico sapientissimorum virorum, totiusque antiquitatis auctoritate adductus. Ea autem res fiet maxime, ut teneros puerorum mores & adhuc ἐναργῆς mollire & subigere queas facilius: idque ubi rite factum fuerit, & virtutis in iis quædam οὐκ ἀργῆς ὄψια cœperit apparere, tum porro pergendum erit alacrius, neque in his fabellis amplius immorandum, sed exemplis ea crunt confirmanda atque illustranda, quæ legendis Apologis fuerunt tradita. Id autem, uti opinor, perfici non potest commodius, quam si brevissimos quosque historicos perlegemus, eosque potissimum, qui res a primis Græciæ & urbis Romanæ temporibus perscripserunt. Et quoniam absque Terrarum, Maris, Montium Fluminumque descriptione, non est, ut quisquam ad veterum librorum, quibus omnis liberalis scientia atque

humana

humanitas continetur, cognitionem possit pervenire; maximum operæ pretium fore iudico, si scriptor aliquis pueris tradatur, qui illa omnia, si minus eis τὸ λεπτομερὲς καὶ δι' ἀκρίβειας, ἀλλὰ τὸ πῶς, ut ajunt, doceat. Ea autem omnia, quinam e veteribus præstiterint rectius, quàm Phædrus, Apollodorus, Eutropius, Cornelius Nepos & Pomponius Mela? Qui libelli intra unius anni curriculum, si quæ modo adhibita diligentia fuerit, nullo poterunt negotio perlegi. Quod ubi effectum fuerit, quàm læta segetis spes in annum sequentem erit? Quam facile fuerit, Sallustium, Suetonium, Ovidii Metamorphosin & Fastos legere tam feliciter institutis. Tertio autem anno, quis, nisi inertissimus, neget legi perquam facile posse, Terentium, Virgilium, Horatium? Tam id equidem scio perfici posse, quam me scio vivere; re enim ipsa expertus dico: qui amicis aliquot anno superiori per hibernos Ἰπιδόπιδας Terentium, Horatium, Lucretium,

tium, Juvenalemque iterata lectione explicaverim; cum tamen à literarum humaniorum cognitione & illa *ωεγραιδεία*, quam in primo & sequenti anno constituumus, essent imparati; ideoque longe plus temporis in explicatione ponendum fuisse vides, vir clariss. ac multo plura legi potuisse, si ipsis ea adfuissent subsidia, quæ primis annis sibi parare debuerant. Tot igitur & tanta si intra triennium absoluta fuerint, quis anno sequenti Ciceronem atque Homerum non facile legerit? Nisi quod (vera enim fateri cum summo nostro dolore necesse est) ubi ad eam studiorum partem ventum est, quam vulgus (jam dudum enim verarum vocabula amisimus) Philosophiã vocare solet, grave piaculum esse dicunt Magistri, libros meliores primo tantum digitulo attingi a discipulis; Quorsum enim inquirunt, Philosophiæ majestatem, puerilium literarum nugis & Grammaticæ quisquiliis (videlicet libri principes quisquiliæ sunt) attaminari deceat?

Recte

Recte sane, & ut in illo hominum genere dignum est, qui postquam insulsam barbariem bene ac fideliter combiberunt, novi repente Thales prodeunt. Quidni enim? postquam per integrum biennium ea didicerunt, quæ sibi comparaverant; gypsati & palliolati in publicum procedunt, utique tria aut quatuor δύσῃνα ῥημάτια, postquam vix atque agrè balbutierunt, librorum eis omnium arcana ex templo referantur, illarumque omnium artium, quæ libero homine dignæ sunt, profitendarum facultas datur. Atque utinam tam eis facile esset doctis fieri, quam imprudentibus licet. Ne illa μαμμυαὶς τῶν ἐπιθεορῆα non esset, quam hodie passim videmus; tot pulpitorum crepitacula occurrunt, tot mundi cymbala, tot seculi incommoda, tot pestes aurium. Hinc itaque est, quod cum certorum fortasse hominum offensione dicere soleo (τί γδ' αὖ γενναίαις τῶν ἀξιώτερον, ἢ ἀληθεύεισθαι;) dicere, inquam, soleo, clarissime Serravi, ita comparatum esse

E

totuna

totum illud studiorum genus, ut quo quis-
 que in eo perfectior est atque consumma-
 tior, eo sit incommodior omnibus atque
 molestior. At utinam Patrum nostro-
 rum, qui fœdam hanc & inhumanam
 studiorum rationem mutare tam feliciter
 tentaverant, vestigiis insisteremus! Haud
 dubium quidem est, quin deterso situ &
 squalore humaniores literæ excitaretur;
 Et Nobilitas nostra illarum ornamenta
 & cultum tam quæreret studiose, quam
 hodie obstinate aspernatur. Neque sane
 injuria; iis enim literis, quæ hodie tra-
 duntur, quid quæso, agrestius, quid mi-
 nus utile? Quid dediscendum maturius,
 si tibi cum viris liberali præditis ingenio
 sit agendum? verum nescio, quomodo
 altius processi & liberius paullo, dum me
 tanta corruptela piget pudetque; cui re-
 medium si poterit unquam fieri, vel ea
 via & ratione fiat necesse est, quam modò
 commemorabam, vel nulla, &c.

§. 10.

Referunt huc aliqui etiam Criticam,
 cujus

cujus officium est, libros castigare, mendas, quæ inoleverunt, tollere, eosque integritati suæ restituere. Nam multi codices veterum scriptorum partim libroriorum ignorantia aut incuria, partim blattis & tineis arrosi aut carie, in profunda monachorum barbarie corrupti fuerunt. Hos ergo a mendis purgare & corrigere munus critici est. Quod, cum præter variam & multiplicem doctrinam, judicium & acumen mentis haud vulgare requirat, nos laudatum *Rolandum Maresium Epist. Philolog. libr. 1. Epist. 17.* secuti, nolumus svadere, ut adolescentes huic studio incumbant; ne tempus, quod aliis studiis & quidem magis utilibus debetur, perdant. Præsertim cum post depulsam barbariem, a duobus seculis in omni scientiarum genere, libri satis egregie emendati prodierint; ut nihil desideretur, quam ut ita typis exscripti, nocturna diurnaque manu, ab adolescentibus humanitatis Studiosis evolvan-

tur. *Abusum Critices Poiretus l. III. de Erudit. p. 336. seqv. recte notavit. Faciunt sane id critici, inquit, quando divinis operibus tum naturalibus, tum supernaturalibus susque deque habitis & neglectis, cassa, vanaque quorundam opera præponunt. In quibus ubi progressus illos suos plusculum extendisse videntur, tum vero rem maximi momenti sese præstitisse sibi persuadent, atque imaginariis suis thesauris triumphant. Conf. tamen, si placet, Thesaurum Criticum Gruteri, Francof. 1602. publicatum, & C. Barthii Adversaria.*

CAP. II.

De Altera parte Philologiæ,
quæ dicitur Historica.

S. I.

Historicen ab historia differre, *Vossius de arte Hist. cap. IV. docuit. Illa est ars, quæ historiam scribere docet: Hæc est rei gestæ expositio. Vel ut laudatus Vossius definit: Cognitio re-*

rurum